

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו

משנה מסכת אבות פרק ה משנה ג

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום.¹

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ה משנה ד²

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו, הפירוש: לא הסכימו המדרשות במניינם אעפ"י שכולם מודים שהם עשרה. ובפרקי רבי אליעזר [פרק כו] מונה אותן.³

פרקי דרבי אליעזר פרקים כו - לו

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן:

הנס הראשון⁴ - כשנולד אברהם בקשו כל גדולי מלכות והקוסמים להרגו ונחבא בבית הרן שלש עשרה שנה .... ולאחר שלש עשרה שנה יצא מבית הרן מדבר בלשון הקודש ומאס באלילים ומשקץ את הפסילים,⁶ ובטח בשם יוצרו ואמר: "אשרי אדם בוטח בך".⁷

הנס השני - נחבש בבית האסורים עשרה שנים ... ולאחר עשר שנים שלחו והביאו אותו אצלו והשליכוהו לתוך כבשן האש ומלך הכבוד פשט יד ימינו והצילו מכבשן האש, שנאמר: "ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים".⁸

הנס השלישי - טלטלו מבית אביו ומארץ מולדתו והביאו לחרן ושם מת תרח אביו ועתדיי אמו,⁹ והטלטול קשה לאדם יותר מכל.¹⁰

¹ פרק חמישי מפרקי אבות מתאפיין במניית דברים בקבוצות אשר פוחתות והולכות: בעשרה מאמרות נברא העולם, עשרה דורות מאדם עד נח, עשרה ניסיונות נתנסה אברהם, עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים, עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם, ארבע מדות באדם, ארבע מדות בדעות, ארבע מדות בתלמידים וכו'. רובם אינם מפורטים במשנה ופורטו במקום אחר או שהפרשנים נזקקו להם. מאפיין נוסף של פרק זה, לפחות עד משנה כ, הוא שהמשניות האלה הן "סתם משניות" ולא נאמרו בשם חכם מסוים, כפי שמקובל במסכת אבות, שהרי כל כולה באה למסור לנו את לקחייהם ואמירותיהם של חכמי ישראל לדורותיהם. אולי משום שאלה מסורות קדומות יותר ועממיות שלא ניתן ליחסן לחכם מסוים. ועכ"פ, עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו לא פורטו במשנה זו (לעומת עשרה ניסים שאירעו בבית המקדש שפורטו) ואנו ננסה להתחקות אחרי הפרשנים בנושא זה.

² רבי שמעון בן צמח דוראן, הרשב"ץ, בעל ספר התשב"ץ, נולד באי מיוקרה בשנת 1361 ונפטר בעיר אלג'יר בשנת 1444. הרשב"ץ כתב תשובות רבות העוסקות בכל ענפי התורה: הלכה, פילוסופיה, פירושים לתנ"ך, פירושי סוגיות גמרא ועוד. הספר 'מגן אבות' לרשב"ץ, כולל ארבעה חלקים. החלק הרביעי הוא פירוש על מסכת אבות, שנדפס לראשונה בליוורנו בשנת 1763 (באדיבות פרויקט הש"ת, בר אילן).

³ ואנחנו נראה גם מקורות נוספים. ועכ"פ, פרשני המקרא הקלאסיים לא כ"כ התעסקו עם הנושא הזה. כך נראה מעיון שטחי ר' לא ראיית אינה ראייה".

⁴ פרקי ר' אליעזר הוא, ללא ספק, המקור העשיר והרחב (והקדום?) ביותר לגבי תיאור ופירוט עשרה הניסיונות בהם התנסה אברהם. ראה פרקים כו-ל שם. ובעקבות "המלצת" הרשב"ץ, נתחיל ממנו.

⁵ כך הנוסח במהדורת היגר-חורב: נס, לא ניסיון. מלשון נס להתנוסס, ראה הערה 14 להלן.

⁶ ראה דברינו [שבירת פסלים וניתוח מצבות](#) בפרשת לך לך.

⁷ פרשה זו מצעירותו וראשית דרכו של אברהם, עוד לפני הניסיון של כבשן האש, איננה ידועה והיא ייחודית למדרש פרקי דרבי אליעזר. לא ברור בשל מה נרדף אברהם, מיד כשנולד, עד שנאלץ להתחבא שלוש עשרה שנה. שים לב שהוא מנתץ את הפסילים לאחר שהוא יוצא ממחבואו. ראה הסיפור על ניתוח הפסילים (וכבשן האש) בבראשית רבה לח יג. יש כאן השוואה ברורה לסיפור של משה שגדולי מלכות מצרים בקשו להורגו (ראה שמות רבה א כו) שמן הראוי לדון בה בפעם אחרת. אולי גם השוואה מאוחרת עם סיפור הסתתרותו של ר' שמעון בר יוחאי שלוש עשרה שנה במערה, שגם הוא ברח מפני המלכות (שבת לג ע"ב).

⁸ אור כשדים - האור של הכשדים, מרמז על כבשן האש שאברהם הושלך אליו ומתחבר לנס חנניה מישאל ועזריה שגם הם נצלו מכבשן האש - זה בתחילת סיפוריה של אומת אברהם וזה בגלות בניו שחזרו למקום לידתו (פסחים פז ע"ב). אך דא עקא, שזה האחרון (חנניה מישאל ועזריה) מוזכר במקרא (דניאל פרק ג) ואילו נס כבשן האש של אברהם וגם הנס הקודם של המלכות שרדפה את אברהם מרגע לידתו איננו מוזכרות בתורה. וכבר דן בכך רמב"ן בפירושו לבראשית יא כח והמשכו בבראשית מו טו וגם בנס שני זה - אברהם בכבשן האש - יש לדון בנפרד. ולהלן נראה שאכן הרמב"ם איננו מונה שני ניסיונות (נסים) אלה.

⁹ ולפי הגמרא בבא בתרא צא ע"א שם אמו של אברהם היה אַמְתְּלַאי. ראה שם שחכמי בבל היו בקיאים בקורותיו ושוורשיו הקדומים של אברהם שבא מהאזור שבו הם גרים. ראה גמרא פסחים פז ע"ב: שלושה חזרו למטעתן, המשל על המלך שכעס על אשתו.

¹⁰ ראה דברינו [תרח סבנו](#) שם הראינו את שיטת מדרש שכל טוב ואחרים, שאברהם יצא פעמיים מחרן ללכת ארצה כנען. בגיל שבעים יצא אברהם פעם ראשונה לארץ כנען, חזר לאחר שנה לחרן להחזיר את אביו בתשובה, לקיים מצוות כיבוד אב ואולי

הנס הרביעי - מיום שנבראו שמים וארץ לא הביא הקב"ה רעב בעולם אלא בימי אברהם, ולא בכל הארצות אלא בארץ כנען, לנסותו ולהורידו למצרים.¹¹
הנס החמישי - נלקח שרה אשתו לפרעה לאשה, וכי יש אדם שרואה את אשתו נלקחה לאיש אחר ואינו קורע את בגדיו?

הנס השישי - באו עליו כל המלכים להרגו ואמרו נתחיל ראשון בבן אחיו ואחר כך נתחיל לו.
הנס השביעי - אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר.¹²
הנס השמיני - ויהי אברהם בן תשעים ותשע שנה, אמר לו הקב"ה: עד עכשיו לא היית תמים. אלא, מול את בשר ערלתך מעליך ותהלך לפני והיה תמים.

הנס התשיעי - נולד ישמעאל בקשת ונתרבה בקשת ... וראה את יצחק יושב לבדו וירה חץ להרגו. וראתה זה הדבר שרה והגידה לאברהם ואמרה לו: כזה וכזה עשה ישמעאל ליצחק, אלא עמוד וכתוב ליצחק כל מה שנשבע הקב"ה לך ולזרעך, שאין בן האמה יורש עם בני עם יצחק.
הנס העשירי - ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם.¹³
רוצה לומר: היה מנסה בכל פעם ופעם לידע את לבו אם יכול לעמוד ולשמור המצות של תורה ואם לאו. ועוד, שנתנה התורה שישמור אברהם מצותיה, שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקולי".¹⁴

מדרש תהלים (בובר) מזמור יח

"האל תמים דרכו" - אמר רב: לא נתן הקב"ה את המצות אלא לצרף בהן את ישראל, שנאמר: "אמרת ה' צרופה" ... באברהם אבינו הכתוב מדבר ... "אמרת ה' צרופה" - שצדקו בעשר נסיונות. ואלו הן: אחת בכבשן האש... ואחת לך מארצך וממולדתך. שנים בשרה: בפרעה ובאבימלך, הרי ארבעה. ובהגר המצרית: "בוא נא אל שפחתי" הרי חמשה. ובישמעאל: "גרש האמה הזאת ואת בנה" - הרי ששה. ובמלכים... הרי שבעה, ובמילה: "המול לכם כל זכר", הרי שמונה. ובין הבתרים שהראהו ארבע מלכיות משעבודות בבניו, הרי תשעה. ובעקדה של יצחק שאמר לו: "קח נא את בנך את יחידך" (בראשית כב ב), הרי עשרה. וקבלן מיראה ומאהבה, ועמד כגבור, ומה שכרו, מגן הוא לכל החוסים בו, שנאמר אנכי מגן לך (שם/בראשית/ טו א).¹⁵

מסכת אבות דרבי נתן נוסח א פרק לג

לנסות לשכנע אותו להצטרף אליו ובגיל שבעים וחמש יצא פעם שניה. הטלטול של אברהם מחרן לארץ כנען, היה, אם כך, כפול. ראה דברינו שם.

¹¹ כפשוטו, נראה שהניסיון כאן הוא האם אברהם יחזיק באמונתו ובטחונו בקב"ה אשר הוא שולח אותו לארץ כנען ומיד מביא שם רעב וכופה עליו יציאה לגלות מהארץ המובטחת. ראה ביקורתו של רמב"ן (בראשית יב י) על ירידה זו למצרים (מעשה אבות סימן לבנים על דרך השלילה?) וכן הביקורת המרומזת בגמרא בבא בתרא צא ע"א בהשוואה עם אלימלך ובניו שעזבו את הארץ בשנת רעב. לכן מנסה המדרש לעיל לגונן על אברהם שזה היה הרעב הראשון מימות בריאת העולם, אבל מדרש בראשית רבה כה ג שמונה את עשה הרעב שירדו לעולם ומתחיל מאדם הראשון וממשיך ללמך, לא מסכים עם פרקי דרבי אליעזר הנ"ל. ועכ"פ, לא צריך להרחיק לכת. יצחק, בנו של אברהם, עומד בניסיון הרעב ולא יורד למצרים. הוא זורע ומוצא "מאה שערים". וכבר הרחבנו לדון בנושא בדברינו [ירידת אברהם למצרים](#) בפרשת לך לך. ולעומתו, ראה דברינו [יצחק אבינו](#) בפרשת תולדות.

¹² ברית בין הבתרים. הניסיון שם היה שלאחר כל ההבטחות מתבשר אברהם על גלות מצרים. ראה בראשית רבה מד כא, שמות רבה נא ז, פסיקתא דרב כהנא פיסקא ה ועוד שבברית בין הבתרים אברהם בחר את הגלויות או המלכויות (שעבוד מלכויות).

¹³ העקדה הוא המקרה היחיד שכתוב במקרא, במפורש, עניין הניסיון: "ויהיה אחר הדברים ... והאלהים נסה את אברהם". הוא גם השיא ולפיכך האחרון והמסכם. מה יש עוד לנסות אחרי ניסיון כזה? מה עוד צריך האדם להוכיח לעצמו ולאלהיו? ראה בראשית רבה פרשה נו סימן יא, דברי אברהם לקב"ה אחרי העקידה: "אמר לו: השבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד מעתה ולא את בני יצחק". אם כך, מדוע הבאנו דברינו אלה בפרשת חיי שרה? שמה נתחלפה לנו פרשת וירא בפרשת חיי שרה?

¹⁴ ערכנו קטע זה בפסקה חדשה ולא כהמשך ישיר של הניסיון העשירי, ניסיון העקידה, כי לפי הבנתנו משפט זה של המדרש, חוזר ומסכם את כל עשרה הניסיונות. ואגב כך, אנו גולשים לנושא הבסיסי שנדון רבות בחז"ל ובספרות מחשבת ישראל, ראשונים ואחרונים, מה בכלל טעם הניסיון ומה מטרתו. ובודאי לא נאריך בו כאן. נזכיר רק את בראשית רבה נה א: "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם" - כתוב: נתתה ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה (תהלים ס ו) - ניסיון אחר ניסיון וגידולן אחר גידולן. בשביל לנסותם בעולם, בשביל לגדלם בעולם, כנס הזה של ספינה". ממדרש זה אפשר, אולי להבין את השימוש במונח "נס" לאורך כל מדרש פרקי דרבי אליעזר לעיל (כך במהדורת היגר-חורב. אבל בנוסחאות/דפוסים אחרים: ניסיון). מי שעומד בניסיון הוא כדגל המונף על נס. ואלי לעתים גם נעשה לו נס ...

¹⁵ מדרש תהלים מוציא את הניסיון להרוג את אברהם כשנולד, שכאמור הוא ייחודי לפרקי דר' אליעזר, וכך גם עושים כל שאר המקורות שנביא. כמו כן הוא מוציא את הרעב והירידה למצרים אם משום שהוא סבור שאין בכך ניסיון וזה מעשה סביר ומקובל בשנות בצורת בארץ, או אדרבא, עקב הביקורת שראינו על מעשה זה של אברהם שאולי לא עמד בניסיון. ראה הערה 9 לעיל. לעומת זאת, הוא מוסיף את לקיחת הגר לאישה (מה שם הניסיון?) וכן את לקיחת שרה לבית אבימלך שהיא דומה ללקיחתה לבית פרעה.

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו לפני הקב"ה ובכולן נמצא שלם. אלו הן שנים בלך לך. ב' בשני בניו. ב' בשתי נשיו. אחד עם המלכים. ואחד בין הבתרים. ואחד באור כשדים. ואחד בברית מילה. וכל כך למה? כדי כשיבוא אברהם אבינו ליטול שכרו. שיהיו אומות העולם אומרים: יותר מכולנו יותר מכל, שווה אברהם ליטול שכרו. ועליו הוא אומר: "לך אכול בשמחה את לחמך ושתה בלב טוב יינך" (קהלת ט ז).¹⁶

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ה משנה ג

עשרה ניסיונות - אחד, אור כשדים, שהשליכו נמרוד לכבשן האש. שני, לך לך מארצך. שלישי, ויהי רעב. רביעי, ותוקח האשה בית פרעה. חמישי, מלחמת המלכים. שישי, מעמד בין הבתרים, שהראהו שעבוד מלכויות. שביעי, המילה. שמיני, וישלח אבימלך ויקח את שרה. תשיעי, גרש האמה הזאת ואת בנה. עשירי, העקידה.¹⁷

פירוש רמב"ם לאבות פרק ה משנה ג

העשרה ניסיונות אשר נתנסה אברהם אבינו - כולם כתובים. הראשון - הגירות, והוא אומרו יתעלה לו: "לך לך מארצך וממולדתך" (בראשית יב א).¹⁸ והשני - הרעב אשר מצא בארץ כנען כאשר השתקע בארץ, וכבר יועד לו: "ואעשך לגוי גדול... ואברכך ואגדלה שמך" (בראשית יב ב), וזה נסיון גדול והוא אומר: "ויהי רעב בארץ" (בראשית יב ז). והנסיון השלישי - עשוק המצרים אותו בלקיחת שרה לפרעה. והרביעי - הילחמו בארבעה מלכים. והחמישי - לקחו הגר כשנאש מההולדה משרה. והשישי - המילה, אשר צווה בה בשנות הזיקנה. והשביעי - עשוק מלך גרר אותו בלקיחת שרה גם כן. והשמיני - הרחקת הגר אחר היבנותו ממנה. והתשיעי - הרחקת בנו ישמעאל, והוא אמרו לו יתעלה: "אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך" (בראשית כא יב). וכבר העיד הכתוב כמה קשה היה הדבר עליו: "וירע הדבר מאד בעיני אברהם" (בראשית כא יא). אבל הוא קיים ציוויו יתעלה וגרשם. והעשירי - עקדת יצחק.¹⁹

פירוש רבינו יונה על אבות פרק ה משנה ג

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם - הראשון אור כשדים שהפלו נמרוד לכבשן האש וניצל. וזה אינו מפורש בתורה ומדברי קבלה הוא ויש לנו רמז לדבר הזה מן התורה, שקודם פרשת לך לך מארצך

¹⁶ והמשך הפסוק בקהלת שם: "כי כבר רצה האלהים את מעשיך". נדלג על הניסיון להרוג את אברהם כשנולד, שכאמור הוא ייחודי לפרקי דר' אליעזר ונראה מה עושה מדרש זה לשאר הניסיונות. הוא "מחזיר" את הרעב והירידה למצרים ובכך הוא מיישר קו עם פרקי דר' אליעזר וכל שאר המקורות (הוצאת ניסיון זה מהרשימה היא ייחודית למדרש תהלים). לעומת זאת, הוא מוציא את לקיחת הגר לאישה שמדרש תהלים הוסיף. בכך הכל נראה מיושר ומסודר. אך לא. הוא מוציא גם את לקיחת שרה לבית אבימלך ובכך שוב יוצר הבדל בין פרעה לאבימלך, דבר שטעון הסבר. ומה הוא עושה עם המספר העודף (עם הניסיון החסר)? הוא מפריד בין גירוש הגר וגירוש ישמעאל ומונה אותם כשני ניסיונות נפרדים! ראה דברינו בהרחבה [גירוש הגר וישמעאל](#).

¹⁷ פירוש ר' עובדיה מברטנורא שמן הסתם ראה את המקורות שהבאנו עד כאן (נולד ברטינורו, צפון איטליה 1440, עלה לארץ בשנת 1488, נפטר בירושלים 1510) נראה כמשלב את מדרש תהלים ואבות דרבי נתן. נראה אפילו שהוא מאמץ את גישתו הבסיסית של אבות דר' נתן, אבל לא מוכן לפצל את גירוש הגר וישמעאל לשניים ("גרש את האמה הזאת ואת בנה" - אומרת שרה) והוא מחזיר, בהשפעת מדרש תהלים את הניסיון של לקיחת שרה לאבימלך, בדומה ללקיחתה ע"י פרעה.

¹⁸ ייחודיות ראשונה של שיטת הרמב"ם היא בכך שהוא לא מחשיב את הסיפור על כבשן האש ואולי גם לא את ניתוח הפסילים, עכ"פ לא כניסיון. ראה תיאור תחילתו של אברהם בהלכות עבודת כוכבים לרמב"ם, פרק א הלכה ג: "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה... ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים... והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת... וידע שיש שם אלוה אחד... והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו... כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם... וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם... כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרף". נס אולי היה כאן, אבל לא ניסיון. בכך נראה שרמב"ם סבור כאבן עזרא בוויכוחו עם רמב"ן על נס \ ניסיון כבשן האש (ראה הערה 6 לעיל). הרמב"ם הולך בעקבות מדרש תנחומא שעשרה הניסיונות שהתנסה בהם אברהם מתחילים בציווי "לך לך" שבתחילת פרשת לך לך ומסתיימים ב"לך לך אל ארץ המוריה" שבסוף פרשת וירא. ראה מדרש תנחומא פרשת לך לך סימן ג: "רבי לוי אומר ניסיון הראשון כניסיון האחרון ניסיון הראשון בלך לך מארצך, ניסיון האחרון בלך לך אל ארץ המוריה". ראה גם בראשית רבה לט ט: "אמר רבי לוי שתי פעמים כתיב לך לך ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השנייה אם הראשונה, ממה דכתיב אל ארץ המוריה הוי השנייה חביבה מן הראשונה".

¹⁹ את המספר "שהרוויח" בהוצאת ניסיון כבשן האש, מנצל הרמב"ם לצורך הגר ובכך הוא מצטרף לדעה המיוחדת שראינו במדרש תהלים אשר מונה את לקיחת הגר לאישה כניסיון לאברהם. הכל נראה איפוא מיושר ומסודר, אך לא. הרמב"ם גם מקבל את השיטה המיוחדת של אבות דר' נתן שגירוש הגר וישמעאל נספר כשני ניסיונות. אז עכשיו חסר לו אחד. אז את מי בוחר הרמב"ם להוציא? את ברית בין הבתרים! האם משום שזה לא ניסיון אישי לאברהם? משום שהוא עצמו שוב לא ירד פעם שניה למצרים והובטח לו: "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תיקבר בשיבה טובה"? או משום שהובטח לו: "ודור רביעי ישובו הנה"? המאיר עיינינו יבורך.

וממולדתך נזכר למעלה שני פעמים אור כשדים להודיע שבשביל אותו הניסיון שעמד בו הבטיחו השם יתברך והביאו אל הארץ ... והשני שצוהו לצאת מארצו שנאמר לך לך מארצך וממולדתך ועשה כן. והשלישי שנאמר ויהי רעב בארץ ואע"פ שהקב"ה הבטיח ואמר לו ונברכו בך כל משפחות האדמה כשהביא הרעב לא הרהר אחר מדותיו. הרביעי לקיחת שרה לפרעה. החמשי מלחמת ארבעה מלכים שבשלש מאות ושמונה עשר איש החזיק ובטח בהקב"ה ונעשה לו נס שניצל והציל אחיו וכל רכוש סדום ועמורה והיה סובל המקרים לטובתו ולזכותו: הששי - בן תשעים ותשע שנה בהימולו את בשר ערלתו ... השביעי לקיחת שרה לאבימלך. השמיני כשגרש הגר וישמעאל בנו במצות ה' ואם הרע הדבר על אודות בנו קיים מצותו. התשיעי לעקידת יצחק בנו שכתוב בה עתה ידעתי כי ירא אלהים ... שבכל הניסיונות לא אמר לו כי ירא אלהים אתה חוץ מזו מפני שהיה הניסיון הגדול שבכולם כי לקח בנו להעלותו עולה. העשירי קבורת שרה. שנאמר לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. וכשמתה אשתו לא מצא מקום לקברה עד שקנאו ולא הרהר. להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו היה מנסהו לגלות לבריות כי ירא אלהים ושלם בכל המדות.²⁰

עשרה ניסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו - טבלת השוואה מסכמת²¹

האירוע	פרקי ר' אליעזר	מדרש תהלים פרק יח	אבות דר' נתן נוסח א	פירוש ברטנורא	רמב"ם, פירוש המשנה	רבינו יונה, פירוש המשנה
ניסיון להורגו כשנולד	1	---	---	---	---	---
נמרוד וכבשן האש	2	1	1	1	---	1
לך לך מארצך	3	2	2	2	1	2
הרעב והירידה למצרים	4	---	3	3	2	3
לקיחת שרה ע"י פרעה	5	3	4	4	3	4
מלחמת 4 המלכים	6	4	5	5	4	5
ברית בין הבתרים	7	5	6	6	---	---
לקיחת הגר לאישה	---	6	---	---	5	---
ברית המילה	8	7	7	7	6	6
לקיחת שרה ע"י אבימלך	---	8	---	8	7	7
גירוש הגר וישמעאל	9	9	גירוש הגר - 8, גירוש ישמעאל - 9	9	גירוש הגר - 8, גירוש ישמעאל - 9	8
עקידת יצחק	10	10	10	10	10	9

²⁰ הנה הסיבה מדוע מקמנו את הדיון בעשרה הניסיונות של אברהם בפרשת חיי שרה. הניסיון העשירי, לדעת רבינו יונה הגירונדי הוא קבורת שרה! (ר' יונה בן ר' אברהם גירונדי 'החסיד' חי בגירונה וברצלונה שבספרד במאה ה"ג, ונפטר בטולידו בשנת ה"א כ"ד [1263]). היה בן-דודו, מחותנו וידידו של הרמב"ן. באדיבות פרויקט השו"ת, בר-אילן). הקושי של אברהם למצוא ולוא אחוזת קבר קטנה צנועה לקבור בה את שרה אשתו, בכל הארץ הרחבה שהובטחה לו ולזרעו, הוא הניסיון העשירי. והגם שבהשוואה לכל שאר השיטות, זו דעת יחיד, יש לה אחיזה איתנה בחז"ל. ולא סתם, אלא היישר מפיו של השטן שלשם שינוי מסנגר על אברהם (devil's advocate?). ראה מסכת בבא בתרא טז ע"א: "ויאמר ה' אל השטן אי מזה תבא ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ - אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם ולא מצאתי כעבודך אברהם, שאמרת לו: קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה, ובשעה שבקש לקבור שרה לא מצא מקום לקבורה, ולא הרהר אחר מדותיך". ודבר זה למדנו מפירוש הרמב"ן בפרשתנו, בראשית כג יט (נראה שהמחנותים למדו תורה ביחד). ועוד ניתן לומר שמות שרה הוא המשך לעקידה וסיפור אחד וניסיון אחד הם. ראה דברינו **חיי שרה - מחיר העקידה** בפרשה זו. וכן ראה תנחומא עקב סימן ג: "והיה ראשיתך מצער וגו' (איוב ח) ללמדך שכל המצטער בתחלתו נוח לו בסופו, ואין לך שמצטער מתחלתו יותר מאברהם שהושלך לכבשן וגלה מבית אביו ורדפו אחריו ט"ז מלכים ונתנסה בעשר נסיונות וקבר את שרה ולסוף נח שנאמר (בראשית כד) ואברהם זקן בא בימים וה' ברכו וגו'".

²¹ טבלה זו מסייעת לא רק לסכם באופן חזותי וברור את השוני בין השיטות, אלא גם נושא חשוב אחר והוא השוואה ביניהם. אילו ניסיונות מוסכמים על הכל: לך לך מארצך, לקיחת שרה לבית פרעה, מלחמת ארבעה המלכים, ברית מילה והעקידה. חמישה ניסיונות מוסכמים על הכל. גם זה משהו!

10	----	----	----	----	----	קניית שדה המכפלה
----	------	------	------	------	------	------------------

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: לא התימרנו, כמובן, לסכם את כל השיטות. ראה גם אבות דרבי נתן נוסח ב פרק לו, מרכבת המשנה לר"י אלאשקר על המשנה באבות פרק ה משנה ד, מחזור ויטרי סימן תכח ועוד.

מים אחרונים 2: ראה רש"י שמות לב יג: "זכור לאברהם - אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו, ויצאו עשרה בעשרה.²²

²² אנו מזכירים בתפילותינו, בד"כ ובעיקר, את ניסיון העקידה. שני ניסיונות היו בעקידה: אחד לאברהם ואחד ליצחק. ובנוסף, אולי ראוי היה שנזכיר את כל עשרה הניסיונות (כמו שאנו מזכירים למשל את עשרה הרוגי מלכות) אשר משקפים את ניסיונות זרעו של אברהם לדורותיו: גירות ונדידה (עקירה), פרנסה וכלכלה, מריבות במשפחה ובבית, מלחמות, הבטחות שלא התגשמו בימינו וכו'. אולי הזכרה רחבה כזו הייתה נותנת מסכת רחבה יותר של "מעשה אבות סימן לבנים". אלא שאז היינו צריכים להחליט באיזו שיטה לבחור ואברהם ודאי לא היה רוצה שבניו יעמדו בניסיון קשה נוסף ...